

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ

УДК 070.1: 316.77:355.01

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.6/40>

Скалацька О.В.,

Національний університет «Одеська юридична академія»

ЕКОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА У МЕДІЙНИХ ТRENДАХ

В статті досліджуються головні медійні тренди, в яких висвітлюється екологічна проблематика. Встановлено, що екологічна проблематика популярна серед аудиторії та представлена у західних та українських медіа низкою актуальних тем, які торкаються зміни довкілля, надзвичайних катастроф, свідомого споживання та інших питань. Зазначається, що структура матеріалів, присвячених екологічній проблематиці поєднує текстовий та візуальний контент. Висвітлення екологічних катастроф або надзвичайних подій потребує урахування рекомендацій журналістів, які спеціалізуються на цій проблематиці. Розглянуто особливості використання стриму при висвітленні екологічної тематики. Зазначається, що соціальні мережі є джерелом інформації для журналіста та потребують верифікації будь-яких матеріалів, які розмістили користувачі у вільному доступі. Простежено, що медіа використовують стрим-повідомлення при висвітленні надзвичайних подій, у випадку, коли інформація повинна бути одразу донесена до аудиторії. Особливо при трагедіях та техногенних катастрофах, що дозволяє глядачам у прямому ефірі спостерігати за розвитком події. Розглянуто, що в лонгрідах та аналітичних матеріалах відбувається візуалізація історії трагедії або прогнозуються її наслідки та вплив на довкілля. Зазначається, що журналісти у своїх матеріалах використовують графіки та бази даних, аналіз відкритих даних, моніторинги та дослідження організації, які спеціалізуються на цій тематиці. Простежено, що журналістські екологічні розслідування є актуальним напрямком, який потребує певної підготовки журналіста. На прикладі знищення греблі Каховської гідроелектростанції розглянуто візуалізацію контенту у журналістських матеріалах. Встановлено, що головним медійним трендом висвітлення екологічної проблематики є використання мультимедійних елементів для впливу на аудиторію та її зацікавленість у розв'язанні актуальних проблем.

Ключові слова: екологічна проблематика, медійні тренди, соціальні медіа, стрим-трансляції, бази даних.

Постановка проблеми. Останнім часом тематика навколишнього середовища набуває все більшої уваги в журналістських матеріалах: зміни клімату, вирубка лісів, забруднення навколишнього середовища, техногенні катастрофи та інші. Ці теми висвітлюються у новинах, обговорюються у подкастах, соціальних мережах, проводяться журналістські розслідування. Медіа відіграють вирішальну роль у підвищенні обізнаності, формуванні громадської думки та впливі на політику уряду щодо екологічних питань. Журналістські матеріали на екологічну тематику сприяють усвідомленню аудиторією впливу людської діяльності на навколишнє середовище та закликають до дій для розв'язання цих проблем.

Медіа виконують інформаційну функцію, та допомагають різноманітним сегментам аудиторії

отримати нову інформацію та знання. Екологічна проблематика є однією з традиційних на сторінках медіа, вона охоплює широке коло тем (забруднення навколишнього середовища, глобального потепління, катастроф. запобігти втручанням в навколишнє середовище та інші). Завдяки стрімкому розвитку нових медіа формати висвітлення цієї проблематики різняться (новини, репортажі, журналістське розслідування, інфографіка). В сучасних виданнях існують певні тренди, які посилюють актуальну інформацію, впливають на її поширення та розголос у суспільстві. Знищення греблі Каховської гідроелектростанції 6 червня 2023 року та загроза підриву атомних електростанцій в Україні актуалізувало екологічний дискурс в українських та міжнародних медіа.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукове обґрунтування специфіки висвітлення екологічної тематики здійснюється у межах напрямку екологічної журналістики, екожурналістики, журналістських екологічних розслідувань та інших публікаціях. Необхідно зазначити роботи фахівців, які підкреслили важливість дослідження екологічної тематики у журналістиці, її вплив на обізнаність аудиторії з цієї теми: Гопко Г. Н., Завада Е. С., Олтаржевський Д. О. та інші. За останні роки з'являються дослідження присвячені моніторингу та контент-аналізу журналістських матеріалів на екологічну проблематику [2.], журналістським розслідуванням [6]. Також вагомий прошарок складають дорадчі рекомендації стосовно підготовки та оформлення журналістських матеріалів на екологічну тематику [7; 8], що також наявно у повідомленнях журналістів, блогах. Попри різноманіття наукових розвідок, практичних порад, та аналітичних матеріалів потребує уточнення питання медійних трендів, що використовуються при висвітленні екологічних питань.

Метою статті є розгляд особливостей висвітлення екологічної проблематики у медійних трендах.

Виклад основного матеріалу. Екологічна проблематика є традиційною в медіа та у низці видань представлена у відповідній рубриці. Одним з головних трендів цього напрямку є оперативне створення рекомендацій з підготовки журналістських матеріалів одразу після висвітлення реальних екологічних проблем та катастроф. Наприклад, одразу після трагедії на Каховській ГЕС з'явилися матеріали «Дамба Каховського водосховища: «десять порад, як писати про катастрофу» [7].

Дослідницькими центрами та медіа постійно проводиться моніторинг найпопулярніших тем серед аудиторії. Попитом серед різних сегментів аудиторії користуються наступні екологічні теми: утилізації твердих відходів, стихійні сміттєзвалища, вирубка лісів, поводження з тваринами, супротив забудови заповідних та зелених зон, використання коштів екологічних фондів; браконьєрські полювання, та інші теми актуальні для кожного регіону [6, с. 16–17].

Висвітлення екологічної тематики потребує дотримання журналістських стандартів, роботи з фактами та експертами. Українські дослідники провели моніторинг екологічних сюжетів у випусках новин телеканалів «1+1» та «ЕСО TV» [2, с. 10–12] та виокремили головні їх особливості: висвітлення міжнародних та українських проблем довкілля; негативний вплив людської діяльності

на стан довкілля та позитивні тези наприкінці новини акцентування уваги на другорядній інформації, що формує «хибну екологічну позицію у аудиторії»; експерти не завжди залучаються до коментування події («1+1»); міжнародні події переважають над висвітлення українських, інформація подається «енциклопедичного характеру»; теми розкриваються без глибокого аналізу; переважає розважальний контент («ЕСО TV»).

Вищезазначені дослідження демонструють перелік екологічної тематики у новинах та журналістських розслідуваннях, яка цікавить аудиторію. Акценти робляться на структурі на головних тезах матеріалу, відповідності журналістським стандартам. Необхідно зазначити, що існує низка матеріалів, які містять рекомендації стосовно обрання форматів висвітлення певної екологічної проблеми чи техногенної катастрофи. Саме ці рекомендації створюють медійні тренди, які поширюються на аудиторію.

Екологічна тематика завжди була присутня у традиційних медіа та висвітлювалась у репортажах, спеціальних сюжетах та програмах в аудіовізуальних форматах. Нові медіа підсилюють можливість впливу на аудиторію за допомогою мути медійних технологій.

З розвитком онлайн-медіа відео сюжети поступаються стрим-трансляціям при висвітленні надзвичайних подій, у випадку, коли інформація повинна бути одразу донесена до аудиторії. Особливо при трагедіях та техногенних катастрофах, що дозволяє глядачам у прямому ефірі спостерігати за розвитком події. Прикладом є пожежа на Грибовицькому сміттєзвалищі, коли до стриму потрапили події та представники влади, які робили певні заяви, журналісти використовували стрим з декількох локацій для динаміки подій [3, с. 40]. У деяких випадках стрим-трансляція є першим повідомленням про подію, усі інші журналістські матеріали можуть використовувати прямий ефір як елемент структури матеріалу.

Українська дослідниця Р. Кікерчук зазначає, що ключовим повідомленням стрим-трансляції є одна тема, яка поєднує героїв, їх діяльність, відповіді на запитання журналістів. Стример транслює подію, дотримуючись журналістських стандартів та посилаючись на достовірні джерела інформації [3, с. 41].

Сучасні медійні тренди висвітлення екологічної тематики формуються навколо використання мультимедійного контенту, що «дозволяє автору контенту вирішити, яким чином подати кожен елемент історії»: відео, статичне зображення, аудіо

текст [8, с. 26]. Прикладом журналістського матеріалу, у якого використовуються різні види мультимедійного контенту є матеріал «The New York Times» «Why the Evidence Suggests Russia Blew Up the Kakhovka Dam» [9]. В матеріалі є хронологія у мультимедійному форматі з візуалізацією та поясненнями дій у формі тексту, посилання на супутникові зйомки, коментарі очевидців події, думки експертів, аналіз ретроспективи події.

Необхідно зазначити, що сторітелінг або цифровий сторітелінг залишається найпопулярнішим жанром написання матеріалу. В українських та західних медіа екологічні катастрофи або події, які впливають на погіршення стану довкілля висвітлюються у форматі сторітелінгу з використанням інтерв'ю та фотографій, які надіслали до редакції очевидці події.

Екологічна проблематика потребує візуалізації у форматах відео, інфографіки, роботи з даними та гіперпосилань на них. Інфографіка є важливим інструментом для візуалізації складних даних та інформації, який включає графіки, діаграми, картини та інші візуальні елементи, що допомагають відтворити складну інформацію у зрозумілій формі. Інфографіка допомагає читачам краще зрозуміти та усвідомити представлену інформацію, вона може бути використана для підсилення цікавості та важливості статті, а також для залучення уваги читачів. При створенні інфографіки для журналістських матеріалів необхідно враховувати точність та об'єктивність інформації, легкість сприйняття для читачів. Матеріал BBC «Екологічна катастрофа: головні загрози нашій планеті у п'яти графіках». Текст візуалізується за допомогою графіків різних видів та типів, з зазначенням джерела використання графіків з посиланням на джерело інформації [1].

Джерелом створення та наявності візуальних елементів є онлайн бази даних, які допомагають журналістам аналізувати чинники та наслідки катастроф. Цифри та інтерактивні діаграми можуть зробити екологічну історію більш вражаючою для аудиторії. Журналістам не обов'язково самостійно розробляти інфографіку та візуалізацію даних, можливо використовувати довідники та звіти, віртуальні бази даних. Наприклад ReliefWeb – служба гуманітарної інформації, яку надає Управління ООН з координації гуманітарних справ (ОСНА, англ. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, ОСНА) [12]. Уся інформація, отримана з перевірених джерел (міжнародні та дослідницькі організації, аналітичні центри) надана

у форматі звітів, карт, інфографіки. Зручний інтерфейс сайту дозволяє здійснювати пошук за декількома напрямками. У рубриці «країна» можливо обрати звіти, інформаційні бюлетені певних програм, карти, інфографіку та інші джерела. Наприклад, за допомогою пошукового запиту за критерієм «Kakhovka Dam» було отримано 17 матеріалів, які допоможуть журналісту створити матеріал з візуальними елементами: 7 є картами з зображенням житлових будинків певної місцевості, які постраждали від повені після прориву Каховської дамби; зафіксовані супутником зміни стану води на Херсонській, Дніпропетровській, Миколаївській, Одеській та Запорізькій областях на 15 липня 2023 р.; огляд гуманітарного доступу; карта прориву дамби; та інші звіти.

За допомогою інтерфейсу можливо знайти та використати багато інших корисних даних, які допоможуть журналісту створити аналітичний матеріал або провести журналістське розслідування. Супутникові зображення використовують для фактчекінгу, проведення дослідження, висвітлення подій, природних катастроф, отримання новин з різних локацій світу. Спутникові зображення допомагають журналістам отримати об'єктивну картину подій та швидко реагувати на них. Наприклад, у матеріал «The New York Times» «Ukraine Dam Disaster: What We Know» складається з тексту гіперпосилань на інформаційні джерела та зображенні мапи, зроблену супутником, з посиланням на Інститут вивчення війни [10].

Висвітлення екологічної проблематики за допомогою баз даних може використовувати проєкт «Our World in Data» [11], який зберігає численні дані про стан бідності, захворювань, голоду, зміни клімату, війни, життєві ризики та нерівність у світі. Автори проєкту зазначають, що їх інформація використовується в наукових дослідженнях та журналістських матеріалах. Зручний інтерфейс дозволяє обрати певну катастрофу та простежити дані, завантажити діаграму.

Комплекс інтегрованих мультимедійних елементів використовується при висвітленні результатів журналістського розслідування, рейтингів та лонгвідів. Журналістські екологічні розслідування є медійним трендом, які ґрунтуються на наступних головних питаннях [6]: безпека журналіста, який проводить розслідування та урахування технічних можливостей використання дронів для аерознімання та іншого обладнання; збір інформації з офіційних джерел та підготовка запитів, робота з базами даних.

Екологічна проблематика, катастрофи та природні лиха також висвітлюються у жанрі рейтингу та форматі лонгріду. Рейтинг часто зустрічається в онлайн-виданнях з заголовком, в якому зазначено «топ», «найсильніші», «головні» екологічні катастрофи, події, та інші. В деяких матеріалах не зазначені критерії за якими складався рейтинг та є порушення журналістських стандартів. Зазвичай рейтинг та лонгрід структуруються у хронологічній послідовності за критеріями дати появи події, наслідків впливу на довкілля та соціально-політичне життя населення країни або декількох країн, та загрози для всього світу.

Лонгрід є популярним форматом, інтерактивні можливості якого дозволяють створити вражаючу історію для аудиторії. Саме тому медіа використовують цей формат для висвітлення екологічної тематики. Наприклад, на сайті УНІАН (Українське Незалежне Інформаційне Агентство Новин) є декілька лонгрідів на тему екологічних катастроф та кліматичної кризи [4; 5].

Лонгрід присвячений десяти «найстрашнішим екологічним катастрофам за історію людства» [5] складається у хронологічній послідовності появи катастрофи, описує її причини та наслідки. Текст доповнюється візуальним контентом (фотографії, відео з медійних проєктів, архівні фото) та іншими мультимедійні елементи. Висвітлення кліматичної кризи у лонгрід [4] відбувається з використанням інтерактивних елементів: до візуального ряду додаються скріншоти, інфографіка, інтерактивні зображення, які демонструють зміни, що відбулись з кліматом, відео не має. Аудиторія отримує інформацію, яка допомагає зануритись у сутність певної екологічної проблеми та зрозуміти її глобальний характер, на підґрунті візуального контенту самостійно проаналізувати події.

Окремо необхідно зупинитись на медійних трендах, які з'явилися у висвітленні екологічної тематики з появою соціальних медіа. Технічні функції кожної соціальної мережі створюють простір для текстової та аудіовізуальної комунікації користувачів. Екологічна тематика поширюється за допомогою перепосту та коментування посту, що інколи сприяє розголосу у суспільстві та розв'язання проблеми.

Користувачі соціальних мереж поширюють фото та відео з місця події, свідками якої вони стали. Ця інформація з'являється та віруситься раніше, ніж вони стане новиною у медіа. Таким чином, учасники події збирають інформацію раніше журналістів, додають її у вільний доступ в Instagram, Facebook, Twitter, TikTok та інші мережі. Журналісти повинні верифікувати ці фото та відео та подати перевірену інформацію.

Висновки. Екологічна тематика є популярною серед українських та західних медіа, які висвітлюють сучасні проблеми та надзвичайні події, катастрофи. За останні роки простежуються суттєві зміни у виробництві контенту на екологічну тематику, яка потребує візуалізації для впливу на аудиторію. Традиційні медіа обмежувались фото та відео, онлайн медіа та соціальні мережі використовують усі можливості мультимедійного контенту (стрим-трансляції, графіки, інфографіка, мапи, супутникові зображення, скріншоти, гіперпосилання, лонгрід, онлайн бази даних та інші інтерактивні елементи). Екологічна тематика представлена у сучасних медійних трендах інформує аудиторію, спонукає її аналізувати соціально-політичні процеси та брати участь у розв'язанні актуальних питань. Висвітлюючи ці проблеми та пропонуючи рішення, медіа можуть сприяти позитивним змінам у суспільстві.

Список літератури:

1. Бріггс Г., Дейл Б., Стиліану Н. Екологічна катастрофа: головні загрози нашій планеті у п'яти графіках. BBCNews Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-48169628> (дата звернення 11.11.2023).
2. Гарматій О., Шеретько А. Науковий vs розважальний контент в українському екологічному теледискусії: проблеми та особливості. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. 2022. №1(3). С. 7–18.
3. Кікерчук Р. Стрим-трансляція як новітній спосіб висвітлення надзвичайних ситуацій. *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. 2019. Випуск 45. С. 36–43.
4. Кліматична криза. Природа демонструє характер. URL: <https://www.unian.ua/longrids/climate-crisis/> (дата звернення 11.11.2023).
5. Кордон В. 10 Найстрашніших екологічних катастроф в історії людства. URL: <https://www.unian.ua/longrids/10-naistrashnishih-ecologichnih-katastrof-v-istorii-liudstva/> (дата звернення 11.11.2023).
6. Сек А. Журналістські екологічні розслідування. Львів : Видавництво «Компанія “Манускрипт”». 2022. 32 с.

7. Снайдер Т. Дамба Каховського водосховища: десять порад, як писати про катастрофу. URL: <https://detector.media/infospace/article/212232/2023-06-08-damba-kakhovskogo-vodoskhovysha-desyat-porad-yak-pysaty-pro-katastrofu/>

8. Як писати про екологію в нових медіа. Матеріали Школи інноваційного екологічного репортажу. Львів–Івано-Франківськ–Ужгород. Інформаційне агентство «Варіанти». 2017. 52с. URL: <https://pryroda.in.ua/blog/posibnyk-yak-pysaty-pro-ekolohiyu-v-novyh-media/> (дата звернення 11.11.2023).

9. Glanz J., Santora M., Robles P., Willis H., Leatherby L., Koettl C., Khavin D. Why the Evidence Suggests Russia Blew Up the Kakhovka Dam. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/interactive/2023/06/16/world/europe/ukraine-kakhovka-dam-collapse.html?searchResultPosition=6> (дата звернення 11.11.2023).

10. Mpoke Bigg M. Ukraine Dam Disaster: What We Know. *The New York Times*. URL: <https://www.nytimes.com/2023/06/06/world/europe/ukraine-dam-explainer.html> (дата звернення 11.11.2023).

11. Our World in Data. URL: <https://ourworldindata.org/> (дата звернення 11.11.2023).

12. ReliefWeb. URL: [https://reliefweb.int/about#:~:text=ReliefWeb%20is%20a%20humanitarian%20information,of%20Humanitarian%20Affairs%20\(ОСНА\)](https://reliefweb.int/about#:~:text=ReliefWeb%20is%20a%20humanitarian%20information,of%20Humanitarian%20Affairs%20(ОСНА)) (дата звернення 11.11.2023).

Skalatska O.V., ENVIRONMENTAL ISSUES IN MEDIA TRENDS

The article examines the main media trends that highlight environmental issues. It has been established that environmental issues are popular among the audience and are represented in Western and Ukrainian media by a number of topical topics that touch on environmental changes, extraordinary disasters, conscious consumption and other issues. It is noted that the structure of materials devoted to environmental issues combines textual and visual content. Coverage of environmental disasters or extraordinary events requires taking into account the recommendations of journalists who specialize in this issue. The peculiarities of the use of streaming in the coverage of environmental topics are considered. It is noted that social networks are a source of information for a journalist and require verification of any materials posted by users in free access. Especially in the case of tragedies and man-made disasters, which allows viewers to watch the development of the event live? It is considered that longreads and analytical materials visualize the history of the tragedy or predict its consequences and impact on the environment. It is noted that journalists use graphs and databases, analysis of open data, monitoring and research of organizations specializing in this topic in their materials. It has been observed that journalistic environmental investigations are an actual direction that requires certain training of a journalist. Visualization of content in journalistic materials is considered on the example of the destruction of the Kakhovka hydroelectric power station dam. It was established that the main media trend in covering environmental issues is the use of multimedia elements to influence the audience and their interest in solving current problems.

Key words: environmental issues, media trends, social media, streaming, databases.